

Göteborg Maj 1998

***Hovenäset – några glimtar
från tidigt 1900-tal***

Hovenäset är idag en del av Sotenäs kommun. Intresset för hembygden är här liksom i övriga Sverige ganska stort. 1996 startades en studiecirkel om Näset - så kallades och kallas alltjämt Hovenäset.

I anslutning till cirkeln har presenterats några handskrivna och kopierade handlingar från Göteborgs Museums Historiska Avdelning. De har här renskrivits och gjorts mer läsbara.

Skrivaren har önskat levandegöra de handskrivna och kopierade papperen som de är - felstavade ord har dock rättats liksom några mindre fel i meningarna. På vissa ställen är texten svårläst. Jag ber om överseende, om jag missuppfattat några bokstäver och ord.

Olof Wennermark

Skrivare

Fiskeläget Näset, Askums Socken, Sotenäs Härad
När Näset blev Municipalsamhälle

Omkring sekelskiftet blev fiskeläget Näset municipalsamhälle och erhöll då namnet Hogenäs-Näs Municipalsamhälle. Detta har senare 1936 ändrats till Hovenäset.

Att det lilla Näset så tidigt blev municipalsamhälle torde till största delen bero på att det låg under Hvitfeldtska Stiftelsen. Denna hade kartlagt och tomtindelad samhället, utlagt behövliga gator och allmänna platser som ingen enskild kunde bli ägare till.

1898 hade kartan upprättats. De jordlotter, som vissa personer inom fiskeläget hade "taka" (?? taken ??karta ???) på, åstadkomna genom arv, blev uppsagda och fick bebyggas först 1904 eller 1905.

Stipendieinrättningens ombudsmän, som ofta hade anledning besöka fiskeläget för att slita tvister och medge invånarna rätt att bygga bostadshus i bergområdena samt magasin och sjöbodan vid sjöstranden, talade ofta med fiskarne om fördelen i att bilda municipalsamhälle. Ombudsmannen Gustaf Kilman var den som alltid vid tillfälle under sina besök talade varmt om det allmännas vårdande inom fiskeläget.

Härav kom det sig, att de mest ansedda inom fiskeläget en vacker dag ingick till Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus Län med begäran om att fiskeläget Näset i Askums Socken skulle få bilda municipalsamhälle.

Dessa mest ansedda var:

Skepparen Jan i Bukten, fiskarne Anders Samuelsson, Alfred Karlsson, Karl Olsson i Källhagen, Abraham i Bukten, Alberti på Klåbbet, Severin Andersson m.fl.

Länsstyrelsen anmodade dåvarande länsmannen i distriktet, Ekström, att hålla första sammanträdet, där endast ordförande skulle väljas.

Länsmannen kom, och den vanliga fiskarebefolkningen hade rätt mangrant infunnit sig. Efter det att Länsstyrelsens förordnande för honom upplästs, förklarades sammanträdet börjat. Innan han övergick till förhandlingarna, bad han de närvarande att utse en sekreterare. Härtill föreslog Jan i Bukten skepparen Alfred Karlsson, som är gift med en lärarinna, vilken kan vara honom behjälplig med protokollen.

Ordf: -Ja, då anmodar jag Alfred Karlsson att komma hit och sitta vid bordet och föra protokollet. (Sammanträdet hölls i lilla skolans sal, det enda skolhus som då fanns på Näset.)

Någon bland de församlade upplyste då, att Alfred Karlsson inte var närvarande utan var på väg till Danmark med last. En annan av de närvarande föreslog i stället stenhuggaren M. Bergström.

Ordf.: -Ja, då anmodar jag Bergström att komma fram.

Härtill upplystes, att han var på Länsmansholmen och högg sten.

Nu var tydligen tålamodet slut hos Länsmannen. Han förklarade sig finna, att befolkningen i Näset ännu inte var mogen för bildande av municipalsamhälle och därmed var första försöket utan resultat.

När fiskarne sedan träffades för pratstunder vid de vanliga samlingsställena, så är det tydligt att länsmansstämman varade länge som samtalsämne. Man var särskilt förgrymmad över hur Jan i Bukten, som alla ansåg för en mycket vederhäftig kommunalman, kunde dabba sig så. Jan tog det visst själv rätt hårt, ty jag kan minnas mig endast en gång ha sett honom på en stämma.

En fanns emellertid som inte tänkte ge upp, och det var fiskaren Anders Samuelsson. Om någon hade föreslagit honom, så hade det säkerligen blivit sekreterare av. Han kunde skriva protokoll som mången tränad kommunalman inte behövde skämmas för. Jan i Bukten visste detta mycket väl, men vänskapen dem emellan var visst inte något vidare med. När Anders Samuelsson hade funderat över saken, så gick han till Askums kommuns ordförande i Stämman C. (?) M. Engblom i Hogenäs och bad honom hålla första stämman. Engblom kom och höll stämman. Anders Samuelsson blev samhällets förste ordförande. Protokollet sändes in till Länsstyrelsen. Omsider kom meddelande att municipalsamhället skulle heta "Hogenäs-Näs". Bland de allra första ärendena som Hogenäs-Näs behandlade var val av byggnadsnämnd, som när någon ny byggnad skulle uppföras, hade att på ort och ställe visa var denna skulle stå. Detta torde säkerligen i stor utsträckning ha inverkat på att nya bebyggelsen blivit så trevlig som den är.

Fiskeläget Näset, Askums Socken, Sotenäs Härad

Hur västerparken kom till.

Vid tiden omkring år 1904 fick jordområdena inom fiskeläget Näset bebyggas. Detta hade förr inte varit tillåtet, enär Hvitfeldtska Stiftelsen, som fiskeläget sorterade under, hade mot årlig lega utarrenderat dessa så kallade hagar till vissa strandsittare till att sätta potatis i. Det egendomliga med dessa potatisland var, att det växte potatis årtionde efter årtionde. Man trodde allmänt detta berodde på dels skalsandsgruset, dels mest på att det gödslades med havstång.

Alla husen från Rickard Johanssons vid torget och västeröver har uppbyggts under och efter 1905. Området där nuvarande österparken ligger, hade av kuratorerna upplåtits till fritt område för plantering; marken var här vattensjuk och hade väl av ombudsman Kilman ansetts vara mindre lämplig för bebyggelse. Han predikade vid varje lägligt tillfälle, att där skall ni plantera poppel - pil, ty det trädslaget tålde vattensjuk mark. Kilman var stipendieinrättningens ombudsman och då han var där för syn eller tvisters slitande mellan strandsittarne, så gick han syn lite varstans. Han hade då alla vuxna och halv vuxna strandsittare omkring sig. Han passade då alltid på att propagera för det gemensamma intresse, såsom plantering av träd på lämpliga allmänna platser, byggande av vägar och bryggor för gemensamt behov. Träd kan ni få mycket billigt genom Hushållningssällskapet, kanske några alldeles gratis, om ni passar på snart.

En söndagseftermiddag, då fiskargubbarne med vit stjärkskjorta och utan tröja samlades vid det gamla samlingsstället på tomten motsvarande södra delen av torget, kom även Karl Olsson i Källhagen till samlingsplatsen. En av de närvarande äldre ogifta fiskarepojkarne sade då: ” Där kommer vaktmästaren för österparken ”. Det blev ett allmänt gillande skratt, ty alla visste, att Karl Olsson hade mer än andra intresserat sig för planteringen av parken. Karl Olsson genmälde: " Om du löser en tomt i väster, så kan du bli vakt där ” varpå flera genmälde, att där fanns ingen plats för plantering inlagd på kartan. Karl Olsson svarade, att det kan man nog få, om man talade med Kilman.

“ Tror du att den fan lämnar ut några tomter till parken” sade Bernhard Mattsson. Han hade ett horn i sidan till Kilman. Nu kom diskussionen i full låga; fällknivarna fick hastigare takt i träpinnarna.

Fiskarne, en stor del av dem, tog en träpinne i lommen då de skulle ut på sin samlingsplats och prata med varandra. Kom de hårt i divel med varandra, så beledsagade de ofta sin mening med handen knuten om knivskaftet i jämna stötar i luften mot sin motståndare. Hade denne då även en träpinne, så ledsagades hans svar med samma gest. Det var därför inte ovanligt att se tvenne divlande fiskare stå och gestikulera mot varandra med dragna knivar. För en främling såg det lite ruskigt ut men för den infödda befolkningen var det ingenting, de visste att de bara divlade.

Meningsutbytet om parker – även där i väster – fortsatte och man tyckte allmänt, att det nog inte var farligt att försöka, när Kilman kommer. En stenhuggare, M Bergström, passade på att inflika att det fanns ett stort skäl att åberopa att tomterna intill västerbrunnen inte borde bebyggas. Dessa borde i stället planteras, vilket allmänt gillades.

Då Kilman nästa gång kom, förde fiskarne saken på tal. Stenhuggarne stod i regel i sitt arbete i bergen och var sällan med vid Kilmans besök. Kilman var genast med på saken och sade, att stämman skulle ingå till herrar kuratorer med begäran, att de tvenne tomterna närmast brunnen skulle upplåtas för plantering. Jag ska tillstyrka, så mycket mera som det är viktigt ur renlighetssynpunkt för vattenbrunnens del. Men här skall ni sätta alm, lind och kastanj.

Stämman gjorde som Kilman sagt, och herrar kuratorer upplät området till plantering med föreskrift, att området inom två år skulle vara planterat. Det blev plantering av både i öster och i väster. I västerparken trivdes träden, växte och frodades. I österparken däremot levde träden i tynande tillvaro och dog så småningom ut. Man var ledsen över denna utgång och visste inte vad orsaken kunde vara. En av de äldre fiskarne, Severin Pettersson, sade att det är kalvätteleran som dödar rötterna, de ruttnade ofta. När så kristiden kom efter 1914, ordnades med dränering och omgrävning av parken. Någon matjord kördes dit och detta hjälpte. Nu växer det lika bra, om inte bättre än i västerparken.

I och med plantering i parkerna växte intresset för plantering utmed gatukanterna. Man diskuterade saken på en stämma, varvid även stenhuggarne deltog och omtalade från platser i deras födelseort hur vackra alleer som fanns i deras hemtrakt. Där var östgötar, skåningar, smålänningar och blekingar. Man gjorde uttalandet att varje invånare som tänkte bygga i västergatan, borde plantera träd utanför sin tomt. Detta efterföljdes rätt allmänt. Samhället skulle överta planteringskyldigheten vid de allmänna platserna.

Då kristiden med åtföljande arbetslöshet kom, anordnades skogsplantering för de arbetslösa stenhuggarne. Hushållningssällskapet utsände jägmästare Bear?, som undersökte möjligheterna för barrskog att växa. Även om det inte var gynnsamt, ansåg han det inte uteslutet, att bergtallen kunde växa i sandbackarna mellan bergknallarna.

Några tusen plantor sattes ut och om inte alla levde över, så har en del trivts gott bland klipporna inom Näsets område.

Fiskeläget Näset, Askums Socken, Sotenäs Härad

När Näset fick vägförbindelse med landsbygden

Näset var ett fiskeläge i stark utveckling, beläget i Sotenäs Härad, Askums socken vid Örnfjorden utmed Klevkilens nålgap. Vid tiden omkring 1900 fanns mellan 400 och 500 invånare, huvudsakligen fiskare.

Vid nämnda tid började emellertid stenindustrin blomstra och utvecklades ständigt, tills världskriget 1914 satte stopp för hela stenindustrin. Den mantalsskrivna befolkningen var då omkring 600 invånare; därutöver fanns något hundratal icke mantalsskrivna stenhuggare även bosatta inom fiskeläget

I och med stenindustribefolkningens vistelse på Näset gjorde sig vägbehovet större än förut. Fiskarne hade ju sin vägförbindelse sjövägen, de hade sina egna båtar, var för varje vecka på besök i Lysekil och köpte där i stor utsträckning sina förnödenheter. Av lantbruksprodukter konsumerade de betydligt mindre än industribefolkningen.

Lantbefolkningen bodde endast några kilometer från Näset men hade inga möjligheter att kunna köra ut med sina produkter. En vägstump av 4 kilometers längd kunde lösa svårigheterna; men hur få detta ordnat?

Bönderna, som på den tiden var allena rådande på vägstämmorna, var ingalunda anhängare av väg, om vederbörande inte själv hade direkt nytta av den. Det gällde sålunda att koppla samman frågan om vägen till Näset med något för bönderna gemensamt intresse och ett dylikt fanns i de oefterrättliga backarna på dåvarande vägar.

Inom Askums socken fanns då Örnbacken, Askums Klev samt Prästbackarna vid Prästbacka. I Tossene var den besvärliga Prästekleven. Ingen av de här uppräknade backarna kunde befaras annat än med halva lass. Vid Prästekleven fick lasset delas i tre delar för att man skulle komma uppför. Det var således både tidsödande och arbetsamt att komma uppför dessa backar. Särskilt var backarna inom Askum rätt mycket trafikerade, enär Örn var tilläggsplats för ångbåtarna, som uppehöll trafiken med Göteborg, Lysekil och Uddevalla.

En av stenhuggarne, som hade rösträtt vid Kommunalstämma i Askums kommun, ingick sålunda en dag med motion till Askums kommuns Kommunalstämma.

med begäran om, att Stämman ville ingå till Sotenäs Härads vägstämma med begäran om undersökning och kostnadsförslag för ny väg mellan vägen Örn-Tossene vid Rävhögen i Askums socken och fiskeläget Näset i samma kommun, dels och alla backar å vägen Örn-Tossene.

Kommunalstämmans ordf. var den sedermera Askums kommuns störste donator, C. M. Engblom i Hogenäs. Han var en hederlig typ av den gamla stammens kommunalmän, som höll styvt på kommunens anseende utåt, bara det inte kostade pengar. För att hindra en sak, som inte passade honom, skyddes inga småknep, som var författningsstridiga. Han kände stämmobesökarna, visste att de inte gärna gick honom emot. Han hade stämmans oinskränkta förtroende, mest vannen (??? beroende) på den stora noggrannhet och reda han förde i det han hade om hand. -Exempel: stebolagen hade ibland vid stämmorna utrustat sina förvaltare med fullmakt för bolagets röster. Dessa fullmakter var för det mesta icke författningsenliga: dels saknades protokollsutdrag att fullmakten stödde sig på styrelsebeslut, dels saknades intyg på den som hade rätt att uppteckna firman, vadan fullmakten ohjälpligt kasserades. Tre gånger kasserades fullmakten, först fjärde gången dugde den.

Emellertid insåg Engblom, att det väckta förslaget om väg till Näset kom att (??skulle) gå igenom på grund av att förslaget var sammankopplat med backarnas borttagande, vadan det gällde att finna någon utväg att hindra detta. Han anmodade därför "den rike i Ödby", Karl Kristiansson, att infinna sig på stämman.

Stämmodagen kom och även bönder och några av stenindustrins förvaltare. Det lilla kommunalrummet blev fullt. Då ärendet föredrogs, motiverades det stora behovet av väg och sänkning av backarna. Ett gillande mummel hördes bland de församlade. Härefter tog Engblom till orda och varnade för de stora kostnader detta förslag skulle medföra. Dessutom är det, menade Engblom, ju en farlig väg att beträda; om stämman som sådan skulle motionera å vägstämman, kan det befaras att kommunerna inom vägdistriktet skulle tävla med varandra på vägstämmorna om nya vägföretag. Bästa sättet är att stämman idag avslår förslaget och att motionären ingår direkt till vägstämman med sitt förslag. Motionären invände härtill, att anledningen till varför han vill gå vägen om kommunalstämman var att han trodde det skulle vara bättre om en kommunalstämma ingick med en framställning än om enskild person gjorde det. Om stämman idag avslår förslaget, så kan ju Herr Engblom mycket lätt få vägstämman att kullkasta förslaget. Så mycket mera som han kan peka på att en kommunalstämma i den av vägen berörda kommunen avvisat förslaget. Repliken framkallade ett allmänt leende. Engblom själv måste dra på det annars allvarliga ansiktet. Nu ryckte några talare in från både bonde- och industrihall. Alla instämde med motionären.

Då debatten förklarades avslutad, framhöll ordf., att här föreligger yrkande på avslag såväl som på bifall, vadan det var bäst att övergå till votering. Men detta är en vägfråga, varför sålunda röstlängden för vägfyrc (?) skall läggas till grund vid voteringen.

-Här gjorde Engblom en medveten oriktighet endast för att vinna sitt syfte. Bland de övriga stämmodeltagarna var det ingen som på stående fot ville opponera sig; man var rätt säker om framgång att döma av debatten. -Men Engblom visste bättre.

Stämman var besökt av 23 personer, Engblom och "den rike i Ödby" hade tillsammans röstetal som räckte över de andra 21 röstande. "Ödbyn" var tveksam att rösta mot frågan. Han sade, då han ropades: "Jag vet inte riktigt hur jag skall rösta, det blev väl inte så galet om vi fick förslaget igenom."

Rösta' du ja? klämde ordf. i.

-Ja, sade "Ödbyn", och förslaget var avslaget.

Vid hemfärden från stämman var vi förtrytsamma över utgången. Från industrihåll menade vi, att det var oriktigt att använda vägfyrktalslängden. Bönderna menade, att det nog var bäst, för annars hade inte Engblom kommit med det.

Emellertid överklagade motionären stämmobeslutet. Engblom sökte förmå ordf. i Municipalstämman att inte bry sig om någon besvärsskrivelse, för det tjänar nog ingenting till. Då han fick besked om att det var motionären som ensam överklagat, gjordes inga vidare försök.

När omsider K.B:s dom kom, löd den på upphävande av det fattade beslutet, och ny stämma skulle utlysas.

Stämman kom och stämmobesökare i flerdubbelt antal. Båda rummen fylldes; Stämman öppnades, K.B:s utslag föredrogs. Efter uppläsningen förklarade ordföranden, att det hela är en tolkningsfråga och att hans tolkning kunde vara lika riktig som K.B:s.

Vid själva ärendets behandling yrkade ingen avslag. "Ödbyn" var inte där, och ensam mot så många röster räckte inte hans (Engbloms, skrivarens kommentar) egna röster, vadan förslaget gick enhälligt (?) igenom.

Ärendet gick sålunda till vägstämman och gick igenom även där.

Så kom 1914 med världskriget, åtföljt av arbetslöshet bland stenhuggarne. Nu var här ett tillfälle till framstöt för vägbyggen. Vägstämman beslutade då sända en deputation till Stockholm och där hos vederbörande myndighet utverka rätt att för sysselsättning åt stenhuggare, som blivit arbetslösa, få igångsätta vägarbeten. Till Kommitterade valdes Riksdagsmannen i Berfendal och Kronolänsmannen i Hunnebo. Dessa

kom tillbaka och rapporterade på en vägstämma att de fått tvenne vägförslag beviljade. Riksdagsmannen hade fått en vägbit i sin hemsocken och Länsmannen en; båda framdragna i en jordterräng och alltså olämpliga som vinterarbete. Vägen Näset- Amborseröd låg till 80% i bergsterräng och sålunda lämplig som vinterarbete. Detta framfördes även av ombudet från Näset, men det renderade honom ett snårigt svar från Länsmannen; det var ingenting att bråka om, för någon ändring var inte att räkna med.

Med detta besked gick ombudet hem och sammankallade Näsets befolkning till ett möte, där ställningen framlades samt föreslogs att sända ett ombud till Landshövding Lagerbring och be honom om hjälp att få vägbygget igång. Förslaget gillades och två dagar efter vägstämman var ombud hos Landshövdingen, där saken framlades. Landshövdingen meddelade, att Herrarne även varit där, men de hade ingenting nämnt om vägen till Näset för honom; hade så skett, kan jag inte se något hinder för att även påbörja denna väg, i synnerhet som det är så mycket bergterräng, som ju är lämpligare som vinterarbete.

Det blev fart på undersökningen och kostnadsförslaget; 6 a 7 veckor efter besöket hos Landshövdingen hölls auktion i Sandbogen på vägsektionerna å vägen till Näset. Arbetet kunde pågå hela vintern utan avbrott, då däremot arbetet måste avbrytas vid båda de andra vägbyggena. Vägen Näset- Amborseröd blev färdig långt före de tidigare påbörjade tvenne andra vägbitarna, som båda var kortare än Näsetvägen.

Vägstämman valde tvenne ombud från varje kommun, som tillsammans med vägstyrelsen ordnade med vägbyggena, utsåg kunnig arbetsledare och fördelade arbetet till bildade arbetslag bland de arbetslösa, ett sätt som fungerade bra, tills Södra Sveriges Statsarbeten övertog rörelsen.

Då vägen var öppnad för trafik och bönderna kom åkande genom samhället, blev de ju omsvärmade av barnen, som rysligt gärna ville åka en bit. En del bönder slog kring sig med piskan, men en och annan förstod småpojkar, tog vagnen full och körde i trav ett par varv genom samhället. När sista varvet var tilländalupet, stod pojkar länge och tittade etter bonden; en av dem utbrister tacksamt förnöjd: " Det var en redig bonne."

Fiskeläget Näset, Askums Socken, Sotenäs Härad
Bryggors tillkomst

När Kung.ult (????) Hvitfeldtska Stiftelsens kuratorer ordnade med kartläggning av fiskeläget Näset såg de till att det allmännas behov av gemensamma tilläggsplatser på kartan utlades i tillräcklig grad. Ja, där knusslades inte med dessa platser. Rättvisligen bör sägas, att de väl fyller behovet.

De platser där de utlades, var de centralast belägna och var redan upptagna av enskilda, som ingalunda gillade intrånget. Värst var detta med längebryggan. Här dominerade Skepparen Alfred Karlsson, vilken själv underhöll bryggan och följaktligen räknade den som sin trots allmänningsplatsen.

När han kom seglande med sin båt och skulle till bryggan, skulle där vara rent; varom icke kunde han konsten att sopa undan. Möjligen kunde han ta käll (??)- om någon av hans kunder hade sin julle där. Alfred Karlsson hade även en speceriaffär. Sammalunda var förhållandet vid Handlanden Albert Mattsons brygga; fast något mildare gick han tillväga.

Då stenindustriebefolkningen började öka inom Näset, så uppstod till sist en liten Kooperativ handelsförening och denna vågade ta sina varor upp på längebryggan. Något allvarligt försök att hindra detta, gjorde inte Alfred Karlsson. Det stannade med lite gläfs. Handelsföreningen tog sina varor från Göteborg, vilka kom med Marstrandsbåtarna till Örn och fick där hämtas med segelbåt till Näset.

Något år etter ovan beskrivna tid eller bestämt 1905 började västra delen av Näset bebyggas. Tiderna var drägliga inom både fiske och stenindustrien; bebyggelsen gick raskt undan; på 5 a 6 år var hela västra delen utmed västergatan bebyggd och därmed kom behovet av en gemensam brygga å den allmänna platsen i väster. Västerbryggan beslutades byggas, vadan denna brygga torde vara den första samhället befattade sig med. Tyngdpunkten förflyttades väster. Från de gamla delarna inom Näset flyttade ungdomarna västerut och gjorde sina krav mera gällande än inom övriga delar av samhället. Här gjordes de första vägarna med gemensamma ansträngningar. Till bryggan släppte samhället endast till pengar för vad

materialerna kostade; arbetet fick västerlänningarne själva göra. De var även strama över sin brygga. Inte behövde de nu krusa varken Alfred Karlsson eller Mattsson om brygga. Nej då! Själva Kapten Karlsson på Grebbestad, som en gång i veckan anlöpte Näset på vägen till Lysekil fick böja sig och angöra västerbryggan.

Första Kooperativa affären hade stupat och gav en utdelning av 85%- en fin konkurs, sade fordringsägare. Egentligen var det ett gammalt finurligt biträde hos Engberg i Örn, som anlätades som sakkunnig vid en årsinventering, vilken fick fram en ställning sådan att affären var konkursmässig. Affären sköttes av en skötsam stenhuggare, som var ny i branschen och lite begrep i bokföringskonst.

Emellertid efter några år startade Askums Kooperativa Handelsförening u.p.a. en filial i Näset och denna förlades i väster. Marstrandsbåtarna gick då med varorna in till västerbryggan, men man ansåg det vara för besvärligt att kunna manövrera i båtarna i den trånga leden, vadan det föreslogs från Marstrandsbolaget, att en brygga skulle byggas i öster. Då skulle bolaget betala en del av kostnaderna. Stämman anslog ett litet belopp, bolaget ett, och det övriga betalade Kooperativa. Sålunda fick även östra delen sin brygga, större och förnämligare än västerbryggan.

Emellertid är underhållskostnaderna för en brygga av trä dryga vid saltsjön beroende på masken i saltvattnet. Man kan räkna med ca 7 års livslängd på en träpåle i saltvattnet. Man funderade då över möjligheten att vid östra bryggplatsen få till stånd en stenkaj. Kostnaden härför visste man blev större än samhället ensamt orkade bära; men man tänkte, att om en kris skulle komma och en del extraordinära åtgärder skulle behöva vidtagas, kunde arbetet utföras som nödhjälpsarbete. Det gällde framförallt att ha ritningar och kostnadsförslag färdiga, när en sådan kris kom; ty att få sådana handlingar klara tar årtal av tid.

Frågan förelades stämman, och efter någon tvekan enades man om att tillsätta en kommitté för utredning. I sådana saker ansåg en del fiskare och stenhuggare sig sakkunniga; de menade, att kunde man bara fylla ut med sten innanför den yttersta pålraden av bryggan, så skulle detta hålla. Om det på stämman fanns personer som insåg det ohållbara i förslaget, så hade det varit oklokt att säga detta. Man fick i stället säga att det är möjligt det kan gå så; men skulle detta inte vara fallet, så gjorde man ett fel, som kunde kosta samhället tusentals kronor. Det föreslogs i stället att man anslog 50 kr till en sakkunnig person, som gjorde en undersökning och angav utlåtande över resultatet. Detta blev stämmans beslut.

En vägbyggare, Albin Pettersson från Lysekil, tillkallades och efter borrhundersökning kom han till det resultatet, att lerlagret låg på ett utåt sjösidan skarpt

sluttande berg, vadan fyllning mot pålarna var alldeles omöjlig. Pålarna och stenfyllningen kan glida ut och hela arbetet bara skada ett eventuellt kajbygge. Ja, inför detta utlåtande ramlade i den tidigare å stämman framträdande sakkunskapen.

Under mellantiden hade ordf. i Kommittén undersökt en annan väg. I Hunnebostrand pågick arbete med hamnen och norra kajen. Här var en av Vattenbyggnadskårens ingenjörer, Allan Berglund, stationerad. Han var sakkunnig vattenbyggare, hade befogenhet att göra ritningar och kostnadsförslag i dylika ting; man var lite oviss om inte möjligen Major Asplund vid länets vägväsen kunde anses vara rätta mannen. Emellertid anmodades Ingenjör Berglund göra en förundersökning, vilket även skedde. Han begärde 500 kr för förslaget upprättande. Saken förelades stämman, och hans anbud antogs, även om en del tyckte det var bra betalt.

Sedan undersökning och kostnadsberäkning igångsatts, visade det sig vara ytterst svårt att få fram ett kostnadsförslag, som gick igenom i Väg o. Vatten. De har regler, som inte får överskridas, om statsbidrag skulle kunna påräknas. Att bygga kajen av granit, som ju förefaller naturligtast, blev för dyrt i förhållande till kajens storlek. Däremot lyckades ingenjören medelst en kajkant av timrade träkistor fyllda med stenskrot och utåt sjösidan klädda med armerad betongplank få fram ett kostnadsförslag på 33000 kr, vilket omsider blev godkänt av myndigheterna. Det dröjde åtskilliga år innan det hela blev ordnat. Landshövding von Sydow (??Sydow) var personligen på platsen och orienterade sig. Förslaget upprättades omkring 1924 och 1933 byggdes kajen av Skånska Cement AB - med den förändringen i ursprungliga förslaget att träkistorna slopades och i stället sattes dubbla U-balkar av rostfritt stål i berggrunden och till medelvattenytan och mellan U-balkarna fylldes med armerad, liggande betongplank. Sedan fylldes med stenskrot och ovan medelvatten med snyggare kajsten. Kostnadsförslaget överskreds med några tusental kr.

Bland sakkunniga var delade meningar om lämpligheten i denna byggnadsmetod. Man förmenade, att man inte har erfarenhet i om det rostfria stålet eller cementplanken har bestående livslängd i saltvattnet. Framtiden får fälla utslag härom.

Arbetet utfördes efter öppna marknadens priser. I statsbidrag erhöles 80 % och även erhöles medel från länets landsting.

Danskarne, som låg som badgäster på Näset och dels på Smögen och Gravarne, tyckte det var för dåligt med den gamla bräckliga träbryggan, när det fanns så i gott om sten. Vi får köpa sten från Sverige och bygga våra kajer med. Ni har sten alldeles invid platsen och har så dålig brygga.

Fiskeläget Näset, Askums Socken, Sotenäs Härad
Gatornas tillkomst

År 1916 fick Näset vägförbindelse med landsbygden, vägen genom samhället från väster till öster, men inom övriga delar av samhället saknades väg, som var framkomlig för samhällets brandsprutor, tvenne handdragna tvåhjulingar. Från Alb. Mattsons och fram till västergatan, vid Jemi Mattsons manhusbyggnad, var en väg så pass bred, att sprutorna kunde föras fram här, men hela gamla Klåbbet (??) saknade väg. Runt Fodebladet var provisoriskt ordnat med så pass väg, att sprutorna i nödfall kunde framföras.

Rätt betecknande för en del invånares motstånd mot vägar må här angöras vad som hände, när denna provisoriska väg skulle byggas: Näsets lilla poststation ligger utmed sjökanten rätt ocentralt för samhället. Man skulle väl ha rätt tänka, att det skulle ligga i deras intresse, att vägförbindelsen till poststationen var så bra som möjligt. Vägen gick ingalunda på deras tomt utan vid sidan av denna.

Den kvinnliga föreståndaren för stationen utför i skällsord och smädelser mot arbetarne, som gjorde arbetet. Så dessa tröttnade på hennes prat, och när kvällen kom förklarade de, att de inte skulle gå dit mera. Nästa dag sattes in ett nytt lag, men sammalunda uppförde hon sig då. Så när kvällen kom förklarade även de, att de inte skulle gå dit mera; hon nöjde sig inte härmed utan sände sin herre och man till Kommitténs ordförande med förfrågan varför han ordnar med vägar utanför hans väggar. Jag lägger ju inga vägar utanför dina hans (??). Tredje dagen måste Kommitténs ordförande själv gå med och göra vägen färdig. Hon kom även ut då och skulle börja lika som de två föregående dagarna men hann inte många ord säga förrän denne i ord, som inte här kan beskrivas, visade damen in. Ett allmänt skratt följde från alla som infunnit sig för att höra på. Inför detta fann damen för gott att gå in, och vägen kunde utföras i lugn och ro.

Många har funderat över anledningen till detta motstånd. Ingen har kunnat finna rimlig anledning till hennes beteende. Hon var ingalunda indeferent (?). Hon var i mogen ålder och hade på sin tid varit lärarinna.

Emellertid framfördes från brandchefen den risk, som vilade över de delar av samhället, som inte kunde nås med brandsprutorna, och det diskuterades vid

kommande municipalstämma, att man borde söka få dessa arbeten utförda som nödhjälpsarbeten. En Kommitté tillsattes, och en Schaktmästare Lindkvist vid det pågående vägbygget Näset-Gravarne anmodades göra upp kostnadsförslag; detta på order av överledningen för vägbygget, Ingenjör Bergendal.

Följande gator upptogs:

Folkets Husgatan, gatan från västergatan vid Magnus Berntssons förbi Oskar Svenbyns över Fodeblat (? Fodebladet), förbi Albert Mattsons och över gamla klåbbet och fram till torget, som även gjordes i ordning i sitt nuvarande skick; utfyllnad av sanden och väg förbi Jan i buktens, förbi Vässbergs utmed österparken och fram till östergatan; vägen förbi Johan Olssons och Janssons och utfyllnad av östra sanden, som döptes till fisktorget samt väg från detta upp till östergatan vid Leonard Karlssons. Väg till skolan och täckning av det öppna diket ovanför Johan (?) Karlssons och nedåt kroken Kärleksvägen, omdöpt till postgatan; täckning av diket genom västerparken och slutligen väg till stranden vid Hedlunds.

Kostnadsförslaget löd på 30000 kr. Härav skulle samhället betala 5000 kr. Rågat (?) anslag erhöles från landstinget.

När ärendet förelades stämman, ruskade många av de gamla fiskarne på sina gråa huvuden. Femtusen var mycket pengar.

Kommitténs ordförande bad stämmobesökarna tänka sig in i saken lite. Här kan vi få behövlige saker utförda för trettiotusen kronor och behöver bara lägga femtusen härav. Tänk er in i hurdant samhället ser ut som nu och sedan på dess utseende, när dessa arbeten är utförda. Han förmenade, att ingen skulle ångra sig. Ett par personer begärde votering, men de fick inte många med sig. Beslutet gick igenom och på 6 mån. var arbetet färdigt och alla glada och belåtna med undantag av några på gamla klåbbet som inte kunde få vägen förbi sina väggar.

En gammal kärnfiskare var hela tiden motståndare till vägarna. Han ansåg det var rena lyxen. Han hade sin väg över sjön och hade redat sig härmed och förmenade, att så kan andra göra. En av anledningarna till motståndet var, att gatan tog bort en liten hage på en meters bredd. Han var även ute och skällde på arbetarne, när de tog bort hans hage. Arbetsledningen och Kommitténs ordf. måste dit. Kommitténs ordf. fick åtalbara tillvitelser av honom, så han anmodade de närvarande att komma ihåg vad han sade. Men då förstod fiskarens hustru, att han i vreden gått för långt, vadan hon fick in honom och låste dörren.

Ja, något åtal blev det inte, men 6 mån. efter vägen var byggd skulle fiskaren upp tidigt och kära (tjära?, köra?) sin julle på skäret; men innan han steg upp, skulle

han ha eld på pipan. Klockan var fem på morgonen. Han steg upp ur kökssoffan och slängde täcket över. Han låg ensam i köket för att inte störa mor, som låg i kökskammaren. När han arbetat på skäret en god stund, får han höra rop och väsen hemma i strane (?). Han tittade upp från arbetet och får se rök från sin stuga. Ur skorstenen rök det väldeliga, även ur ett fönster som stod öppet. Det blev lite bråttom ner i ekan. Nu hördes brandluren; tänk om mor brinner inne. Han rodde fortare än vanligt. Mor hade folk fått väcka genom att slå in fönstret och hjälpa henne ut och in till grannen i bara nattkläderna. Folk hade släckt med vatten, som stod i förstugan. Det var i soffan det brann. Det var den sista pipan han rökte; så inbiten piprökare han var, så höll han ord.

Folk, som kom med sprutan, var lite elaka. De tyckte (?) till honom, att vägen var bra att ha nu. Han kände sig träffad men teg.

Fiskeläget Näset, Askums Socken, Sotenäs Härad
När elektriska nätet byggdes

Den brist i belysningshänseende, som inträdde under världskrigets senare skede, då Sverige helt avstängdes från tillförsel av petroleum, gjorde att frågan om Bohusläns elektrifiering fick en knuff framåt, kraftigare än något annat sätt kunnat åstadkomma.

Vid 1914 års landsting förelåg motion från Lars Larsson i Huveröd om utredning i ärendet, men denna framsynta idé avvisades av den då allena rådande högern inom tinget med bland annat den motiveringen, att man gjorde klokast i att vänta tills utvecklingen hann stabilisera sig på dessa områden. Den nu använda metalltrådslampan hade ersatt de gamla koltrådslamporna. Och det kan ju tänkas, att de en vacker dag kommer med lampor, som lyser utan tråd. Det blir ju en merkostnad att allt för ofta byta om lampor. Så udda argument framfördes. Metalltrådslampan står sig än idag.

År 1917 - 18 började en del nät inom Bohuslän utbyggas, till största delen med s.k. kristidsmaterial. Rena järnet fick ersätta vad som skulle vara av koppar. Material och arbetslöner stod i toppen och det blev dyrbara linjer, men det var inte gott att leva i mörkret. Visserligen var den gamla ljusstöpningen kommen igång, men det var endast möjligt, där det slaktades på hösten.

Priset på fotogen sprang i höjden ända till 18 kr litern; detta var ju det pris som på smygvägar kunde uppnås. Den som hade en liter brännvin att byta ut mot fotogen, fick som regel 2 liter fotogen. En småbrukare med 5 matfriska barn kunde av en välbärgad bonde få 6 kg fläsk i utbyte mot en liter brännvin. Bland bönderna var annars fotogen den begärligaste varan. Det var inte gott att sköta djuren i mörkret.

Bland fiskarekåren var det inte fullt så kännbart. De hade ju fotogen till sina motorer och hade i tid haft råd att förse sig för kommande behov; men krisen blev långvarig, och även deras förråd sinade.

I slutet av 1918 började skärgårdarne röra (??) på sig för att få kraft från Trollhättan. Landsbygden hade även haft sammanträden för frågan, men de sakkunniga

ingenjörerna, som kraftverket sände ut till dessa sammanträden, avrådde på det bestämdaste lantbrukarna för att försöka sig på med elektriskt, så länge byggnadskostnaderna stod så höga. Däremot tillstyrkte de de mera tätbebyggda samhällena att sammansluta sig i föreningar och bygga, ty genom dessa samhällens tätbebyggelse och de korta avstånden kunde byggnadskostnaderna hållas inom rimliga gränser.

För Sotenäs del föreslog Kraftverksledningen, att samhällena Hunnebostrand, Bovallstrand, Ulebergshamn, Gravarne, Smögen, Hasselösund, Fisketången, Näset och Veijern skulle sammanslutas till en förening. Trollhätte Kraftverk skulle så bygga högspänningslinje med transformator vid Hogenäs Vad (?). Härifrån skulle föreningen sedan bygga lågspänningslinje till respektive samhälle.

Landsbygden var synnerligen missnöjd med detta förslag. Det inbjöds till gemensamt möte i frågan och ivriga försök gjordes från lantmännen för att få samhällena och landsbygden i en förening. Detta lyckades delvis, enär samhällena Hunnebostrand, Bovallstrand och Ulebergshamn uttalade sig för anslutning till landsbygden; men samhällena i Kungshamn sade nej och uttalade sig för egen linje.

Omsider sammankallades så till ett möte i Smögen för frågans behandling, men samhällena Näset och Veijern kallades icke; troligen av det skälet, att Smögen, som ju i gemensamma angelägenheter hade svårt att komma överens med Gravarne, räknade med, att om Näset och Veijern kom med, så kom de säkert att stödja Gravarne-Tången och Smögen, Hasselösund kom då i en ohjälplig minoritet.

Emellertid hade Kommittén redan vid första sammanträdet blivit oense. Detta hade den goda följden, att ledamoten från Gravarne på egen hand inbjöd Näset till sammankomsten, en omständighet som föranledde Kommitens ordf., en från Smögen, att fråga ombuden från Näset, vem som kallat dem till mötet. Det upplystes, att ledamoten från Gravarne kallat oss.

Härtill svarade ordf.:

Det är inte meningen, att ni ska vara med, men har ni nu kommit hit, så får ni väl bli med.

Samtidigt blev det en avbasning för ledamoten från Gravarne. Ordf. sade ifrån, att annan man får inväljas från Gravarne, enär Ordf. annars skulle lämna Kommittén, ty icke ett sammanträde till vill han samarbeta med detta Gravarneombud.

Ombudet från Gravarne undvek att gå i svaromål; sammanträdet kunde övergå till förhandlingarna, och det beslutades att ett ombud från varje samhälle skulle resa in till Göteborg för en förorientering, dels hos de elektriska firmorna i branschen, dels

konsultera en ingenjörsfirma, som skulle vara föreningens ombud och upprätta ritningar och rak: Detta skedde på våren 1919

Ingenjörsfirman Eliasson besöktes och kom senare till ett sammanträde i Smögen, där han (?representanten för Eliassons) anställdes som föreningens ombud. Vidare besöktes ASEA huruvida de var villiga att utföra arbetet.

Här frågades, om arbetet skulle vara färdigt i år (1919). Då svaret härtill blev jakande, ruskade ingenjörerna på huvudet och sade: Alla vill ha det i år!

Under vistelsen i Göteborg kom ombudet från Gravarne, som var den mångkunnige och intelligente Axel B. Andersson, att fundera över Gravarne ställning gentemot Smögen. Gravarne hade sitt eget lilla belysningsnät, likström, drivet med dieselmotorer. Han hade trott, att de skulle kunna sälja detta och få ned sina kostnader; men det avrådde de sakkunniga från. De sade ifrån, att Trollhätte Kraftverk kan få driftstopp, och då var det bra att ha eget reservverk att sätta igång. Följaktligen räknade han ut, att ljuset för Gravarne skulle bli minst 50 % högre än för Smögen, vadan Kommittén skulle komma i en brydsam ställning; bäst därför att sätta krokben för det hela och stjälpå frågan.

När sammanträdet med samhällena hölls på Smögen och Kommittén redogjorde för sin resa, lade Axel Andersson ut texten om den gemensamma skulden Gravarne och Smögen hade förut, och om man nu skulle gå in för detta, torde det bli mera än vi orkar bära. Då vågade inte Gravarneborna sig på företaget; bäst se tiden an tills vidare.

När ombuden från Näset förstod vart det skulle bära, avlägsnade de sig från mötet. Exportören C James Andersson, som var ledamot i Smögenkommittén, gick efter oss och bad oss stanna. Vi svarade, att det ju inget tjänar till, men- sade vi-, har ni aldrig blivit lurade av Gravarne förr, så blir ni det i kväll. Mötets beslut blev även att icke för närvarande göra något åt saken.

Emellertid kom James Andersson dagen efter extra in till Näset och frågade, om Näset blir med, om Smögen och Hasselösund sätter igång. Härtill svarade Kommittén för Näset Ja. Det sammankallades nytt sammanträde å Smögen, varvid det enade om att Smögen, Hasselösund och Näset skulle gemensamt göra anläggning för att få elektriskt ljus.

Från Trollhätte Kraftverk gjordes den ändringen, i första planen, att dess transformator byggdes i Amborseröd i stället för Hogenäs-Vad.

Vid sammanträde med invånarna på Näset höjdes varnande röster för företaget icke av vad de själva förstod utan vad de på en del kontor i Göteborg fått till livs

av gamla direktörer: Deras auktoritet åberopade särskilt en skeppare, rik och förmögen. Kommittén kunde härtill endast svara:

att anslutningen var frivillig, och att inget av utgiften kom på skattsedeln annat än den ytterbelysning samhället kom anteckna sig för.

Rätt betecknande har det för övrigt varit bland invånarna på Näset, att motståndet till de arbeten som förelagts stämman alltid kommit från de bäst situerade. Hade alla varit lika välbärgade så vete fandan hur det skulle ha gått många gånger.

Kostnadsförslaget kom så omsider och löd för Näsets vidkommande på 53 tusen kr. Med de tecknade ljuspunktema och en amorteringstid på 20 år, så stannade kostnaderna vid 10 kr per ljuspunkt och år.

Efter 18 år har kostnaderna kunnat nedbringas till ca 7 kr per ljuspunkt.

Anläggningen gjordes av Elektriska AB Eek i (?) Partille och, ehuru priserna vid anbudens avgivande innefattade s.k. krismaterial, hade priserna på de kuranta artiklarna fallit så att det ställde sig lika fördelaktigt som för järn, vadan vi fick koppar redan från början.

Arbetet påbörjades i sept. och man var lite orolig för att inte få ljuset färdigt till jul.

Fjorton dagar före jul kom Eeks Ingenjör Vindick (?) ut för att se på arbetet; både Kommittén och andra frågade, om det blir färdigt till Jul.

Ja, ni skall få besked, när jag fått se över det hela.

Frampå eftermiddagen meddelade han Kommittén följande:

Ni skall få ljus, vad på oss ankommer, till Jul; i annat fall skall ni få sparka fotboll med mitt huvud. Detta var ett besked, som folk förstod låg allvar i, och det var allmän god förhoppning.

År 1919, dagen före Julafton kl. halv 4, kom ljuset; Men, vilken glädje! Gatorna som förr alltid legat mörka, var nu ljusa. Folket sprang ut på gatorna och ropade till varandra: " Ser du ljuset? " Hans-Anna satt och lindade barnet, då ljuset kom; Hon släppte allt hon hade i händerna, så lellan (?lillan) ramlade i golvet, sprang ut på trappan och ropade: " Herre milde Gud, kom in och tag ungen !

Montörer och Kommittén hade haft att göra hela dagen med att gå i husen och sätta in proppar; detta var ju inte gott för allmänheten att begripa; det var svårt även för Kommittén. Albert Mattson, som var Kommittéledamot hade varit hos Alfred Börjesson och klarat av saken med hylsor, utan proppar. Det blev inget ljus. Börjesson kom till

kommitténs ordf. utan mössa, arg så håret reste sig och frågade varför i ”helvete” det inte kan bli ljust hos mig såväl som hos grannen. Han betalar väl inte mer än jä ?

Ja, när proppar kom dit, så blev där ljus. Börjesson sa: ” Johansson var frackast, han ska ha en sub.

Ja, när det blev lite lugn och ljuset lyste i varje fönster, så drack montörerna kaffe på kvällen hos Kommitténs ordförande; man erinrade sig Ingenjör Vindicks (?) löfte om ljuset.

Till honom avsändes följande telegram:

”Ljuset fungerar.
Fotbollslaget upplöst
Bollsparkarne”.

På Eeks kontor i Partille var även mycket att göra, där jobbades övertid. Det blev ett farligt spring för att få fatt i Ingenjören. Själva chefen var högst intresserad av att få veta vad som menas med dylikt telegram.

Ja, det dröjde en god stund, innan han erinrade sig, vad han sagt; men när det hade förklarats, utlöstes ett allmänt skratt, och tack för telegrammet kom samma kväll.

Fiskeläget Näset, Askums Socken, Sotenäs Härad

Hur kloakanläggningen kom till

Åren 1932 – 34 var för Bohusläns stenindustri mycket brydsamma år. Stenhuggerierna slog igen lite varstans på västkusten. Att få allmänna arbeten igång i tillräcklig utsträckning var inte så lätt. Statsbeställningen på smågatsten var långt ifrån tillräcklig och denna avbröts ju under sommarmånaderna. Svårigheten låg mest i att få fram förslag till arbeten, som fort kunde avgöras i vederbörliga instanser; vägförslag tar ju lätt rundlig tid, innan dessa blir klara i alla instanser.

En möjlighet att få ett arbete, som lätt och utan att behöva passera många instanser, var för fiskeläget Näsets vidkommande KLOAK, men kunde man räkna med att få detta utfört som nödhjälpsarbete? Så vitt man kände till, var detta inte prövat förut.

Vid ett tillfälle frågades riksdagsman Brännberg i Lysekil om saken. Han förordade ett försök och var mycket optimistisk om utgången.

Ett kostnadsförslag för dylikt arbete ställde sig dyrbart, vadan man inte vågat sätta igång härmed förrän man visste, om saken skulle gå igenom i Arbetslöshetskommissionen.

Man fick därför genom arbetslöshetskommittén i kommunen först göra förfrågan, om dylikt arbete skulle godkännas, när vederbörliga handlingar insändes. Svar kom mycket snart, att arbetet nog blir godkänt, om handlingar inkommer.

Nu först gick man till municipalstämman med ärendet. De upplysningar man inhämtat meddelades på stämman, ty ärendet måste gå genom denna, om det skulle gå att med statsbidrag få arbetet utfört. Här mötte saken i början rätt allmänt motstånd. Det var med knapp nöd man kunde få igenom ett anslag med återbetalningsskyldighet till en resa åt Stadsingenjör Lundgren i Lysekil till Näset för en förorientering, om han skulle kunna upprätta ett kostnadsförslag. Sedan det förklarats för stämman, att denna inte behövde betala ett enda öre i kostnaderna - dessa skulle fördelas på de fastigheter, som anslöt sig till kloaknätet så gick det att få låna pengar till kostnadsförslagets förundersökning, vilken belöpte sig till 25 kr och kostnadsförslaget till 150 kr. Detta senare belopp lånades icke av stämman.

Emellertid anmodades Stadsingenjör Lundgren att utarbeta kostnadsförslag och erforderliga ritningar. När detta blev färdigt, löd kostnaden på 30150 kr. Man lämnade sålunda upp dessa handlingar till Statens Arbetslöshetskommission med begäran att få 90 % av arbetskostnaderna samt högsta möjliga bidrag till övriga kostnader såsom material och arbetsledning. Samtidigt gick man in till landstingets finansavdelning med begäran om 5000 kr av de av tinget beviljade medlen för arbetslöshetens bekämpande. När omsider svaren anlände, erhöles från A.K. 90 % till alla arbetslöner och 50 % till arbetsmaterialier. Från landstinget erhöles de begärda 5000 kr.

När sålunda anslagen var säkrade, gällde det att kalkylera över vad kostnaderna skulle bli för de i nätet deltagande fastigheterna.

Kommittén räknade ut, att om alla blev med i nätet, som detta av Ingenjören inlagts på kartan, så skulle den enskilda fastigheten få betala 90 kr. Detta var ju ett pris, som ingen vågat hoppas på skulle stå sig. Det var sålunda inget annat att göra än att utlagda bindande teckningslistor, där de enskilda husägarna förband sig att ta emot kloklledning till husväggen under förutsättning att den enskildes utgifter härför icke översteg 90 kr per fastighet.

Tiderna var bekymmersamma för största delen, men man trodde ändå, att för ett dylikt ändamål skulle anbudet ha mottagits med glädje.. Men ingalunda blev det så. På många ställen blev det blankt nej. Man hade inte råd; man fick allt klara av de skulder man hade, innan man satte sig ut för flera. Andra menade, att det är en galenskap som Johansson hittat på igen. Samhället är nog skuldsatt ändå för hans påhitt. När teckningslistorna omsider hade passerat hos alla som tänktes bli med, så visade det sig, att endast västra delen var fulltecknad; denna linje kunde därmed anses tryggad.

Från de övriga trenne linjerna var endast ett fåtal, som hade tecknat sig, vadan någon byggnad inte var möjlig för dessa linjer. Det såg rätt tröstlöst ut; man var osäker på om man ens skulle våga sätta igång med något, när det blev så krent med anslutningen.

Vid ett besök i Göteborg talades med Landstingsdirektör Torstensson. Han gav ett vist råd. Bygg den linje som är fulltecknad, så ska ni få se de andra snart kommer.

Ja, vi gjorde så, och innan vi arbetat en vecka, så var en av de efterblivna linjerna fulltecknade, och Kommittén satte genast igång med arbetet.

Detta kunde nu inte de andra se på så många dagar; deras linjer var snart fulltecknade och hela nätet kunde byggas. Det byggdes helt av samhällets arbetslösa invånare. Arbetet gick undan, trots att det drevs som nödhjälpsarbete. Det byggdes 8000 kr billigare än kostnadsförslaget.

Och Näset blev det första fiskeläget i Bohuslän, som fick ett ordnat kloaknät. Kostnaderna för den enskilde delägaren belöpte sig till 65 kr i stället för de beräknade 90.

Ett tråkigt kapitel blev frågan om arbetsledare för företaget. Kommittén ansåg sig inte för detta lilla arbete kunna anställa någon ingenjörutbildad person utan föreslog de i saken instruerade, att kommitténs ordf. skulle anställas. Alla var eniga om att han dugde, men det ansågs vara flera som också dugde. Efter långt meningsutbyte valdes en annan.

Det visade sig snart, att han inte var vuxen uppgiften.

Kommittén, som märkte detta, sammankallade intressenterna, meddelade dessa, att kommittén ansåg, att annan arbetsledare måste anställas. Nästan samtliga arbetare var intressenter och hade sålunda rösträtt. Men inte hade de märkt något fel på arbetsledaren; han dugde nog. Ja, kommittén kunde under sådana förhållanden inget göra åt saken, som fick ha sin gång. Det gick, tills avlöningen kom, och några av de arbetande hade fått någon krona för lite. Då var det färdigt, då yrkades på sammanträde och ny arbetsledare.

Ja, det blev även så. Han fick 14 dagars lön och så sluta. Annan utsågs. Den som kommittén tidigare föreslagit, anmodades men vägrade. En förnuftig lagbas bland arbetarna fick träda i stället och den av kommittén föreslagne lovade ha tillsyn över det.

Den avskedade anmälde per telegram till A. K., att arbetet måste inställas, enär det saknades kompetent ledning. De kan inte avväga, skrev han i telegrammet. Han hade rogat (?roat) sig med att avväga vattnets höjd vid väster- och österbryggorna och fått vattnet 2 cm lägre vid den ena bryggan än den andra. Nåväl, A.K. sände Ingenjör Bergulv vid Sotekanalerna att titta på arbetet. Han synade det mycket noga, slängde av tröjan och kröp ned i kontrollbrunnarna. Han frågade hur vi tätade i rörflänsarna. Kommittén upplyste, att det är tätat med tjärdrev och lera.

”Det är rätt” utropade han. ”Jag kan inte se, att det är något fel.

Han meddelade, att han var här på uppdrag av A.K. på grund av anmälan från förre arbetsledaren

Ja, något mera hördes inte av, allt blev frid och gamman.